

7. *Nemets G.P.* Semantiko-sintaksicheskie sredstva virazhenia modalnosti v russkom yazike / G. P. Nemets. – Rostov-na-Donu : Izd-vo Rostov. universiteta, 1989. – 144 s.
8. *Kratzer A.* Modality / A. Kratzer // *Semantics: An International Handbook of Contemporary Research* / eds A. von Stechow and D. Wunderlich. – B. : Walter de Gruyter, 1991. – P. 639–650.
9. *Palmer F. R.* Modality and the English Modals / Frank Robert Palmer. – N.Y. : Longman, 1990. – 256 p.
10. *Palmer F. R.* Mood and Modality / Frank Robert Palmer. – 2nd ed. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 236 p.
11. *Wright G. H. von.* Deontic modality / G. H. von Wright // *Mind: A Quarterly Review*. – Vol. LX. – No. 237. – P. 1–15.

Шнуровская Л. В. Интонация модальности в английской речи.

В статье рассматривается интонация как модальное средство, которое организует членение сегментов речевого высказывания на предложения или словосочетания; реализует эмоционально-чувственные аспекты высказывания; выражает волевые реализации в высказывании, а также модальное отношение сообщаемого к действительности. Также показано, какую роль играет синтагма в семантико-интонационной стратификации текста. Раскрыта модальная сущность фразового, логического и эмфатического ударения. Автор объясняет специфику интонации модальных значений в плоскости оценочной информации и роль интонации в обеспечении гетерогенности выражения содержания высказывания и позиции говорящего.

Ключевые слова: модальное средство, модальные отношения, семантико-интонационная стратификация текста, фразовое / логическое / эмфатическое ударение, гетерогенность высказывания.

Shnurovska L. V. Intonation of Modality in English.

The article presents intonation as a modal means providing speech utterance segmentation into sentences or phrases; realizing emotional-sensuous aspects of the utterance; expressing the volitional implementation of the utterance; and finally detecting the modal relation of the utterance to the reality as well as a speaker's attitude to it. It also shows the role the syntagm plays in semantic-intonational text stratification. The article also characterizes the modal essence of the sentence, logical and emphatic stress. The author explains the specificity of modal means' intonation in the plane of the evaluative information theory and the role intonation takes in utterance content heterogeneity and speaker's stance conveying. On sentence level, functionally intonation as a modal means is considered from the standpoint of the thought formation and embodiment. In view of the fact that intonation is capable of forming grammatical categories expressions, it is obvious that the ontological essence of intonation is modal. In other words, in speech modality is realized through intonation.

Keywords: modal means, modal relations, semantic-intonational text stratification, sentence / logical / emphatic stress, utterance heterogeneity.

УДК 39-027.543(=111=161.2)

Шутова М. О.

Київський національний лінгвістичний університет

**ЕТНОКУЛЬТУРНІ СТЕРЕОТИПНІ ПРОФІЛІ
ПОРТРЕТНОГО КОНСЕРВАТИЗМУ АНГЛІЙЦІВ
ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ УКРАЇНЦІВ**

Стаття присвячена критичному аналізу проблем вторинної номінації засобами фразеологічного фонду англійської та української мов, які складають невід'ємну частину національної картини світу англійців і українців. У статті уточнюється поняття "національний характер", простежується вплив національного характеру на формування автостереотипів етнічних груп; реконструйовано культурно-історичні джерела, які є архетипною основою етнокультурних стереотипних уявлень

англійців і українців про себе і, перш за все, про національний характер і, в той же час, про мотиваційну основу їх лінгвістичної експлікації. Розкриваються екстралінгвістичні фактори, серед яких основними є історико-культурні умови формування і становлення англійського та українського етносів. Результати дослідження розширюють спектр знань про автостереотипні уявлення англійців та українців про їх національний характер, а також демонструють ступінь розробки проблеми вивчення національних цінностей англійського та українського суспільств.

Ключові слова: національний характер, автостереотип, етнокультурний стереотип, реконструкція, архетип, стереотипні портретні профілі.

Обговорення питання про сутність національного характеру продовжує перебувати у площині дискусії представників різних сфер гуманітарного знання (Т. Ванханен, М. Гримич, П. Гнатенко, J. Taylor), яка зводиться до застереження в тому, що, досліджуючи окремих індивідів, не можна скласти об'єктивне уявлення про націю в цілому. На думку П. І. Гнатенка, національний характер складається, по-перше, з національних почуттів і, по-друге, з національної самосвідомості [4].

Зважаючи на ці складові, дослідники ще остаточно не диференціювали національний характер у плані віднесення його до конкретної сфери наукового осмислення, зокрема, ані до сфери соціальних явищ, ані до сфери культури, ані до етнографічного опису його рис тощо.

Нація, національний характер – це ті явища, які людський розум здатний пізнавати, а гуманітарна наука перебуває ще на шляху проникнення в їх глибинну сутність. Когнітивно-семіотична лінгвістика (що вивчає організацію структур свідомості, а оскільки національний характер пов'язаний із самосвідомістю, то, вочевидь, мовне віддзеркалення останньої, її інтерпретація за допомогою мовних феноменів становить одне із завдань цієї сфери гуманітарного знання) і компаративна етнолінгвістика (предметом аналізу якої є реконструкція мовних феноменів із етнокультурним компонентом семантики, перш за все, тих, що маркують різні національні почуття) розробляють власні методики до розкриття таких феноменів.

Культурно-символічна і семіотична реконструкція архетипної основи національних характерів англійців і українців потребує розкриття мотиваційної основи складових – особливих рис цих характерів – психічної, емоційної, вольової та ін. У статті буде проаналізовано найбільш виразні портретні характеристики обох націй, які стереотипізовані у свідомості їх представників і зафіксовані як етнокультурні стереотипи, виражені у фразеологічних формулах.

Мета статті – схарактеризувати етнокультурні стереотипні профілі портретного консерватизму англійців та збереження національної самобутності українців.

Основою, що стабілізує етнос і його культуру, є система традицій, яка формується на основі відносин між реліктами колективної пам'яті, що акумулюють у поколіннях етнокультурну інформацію. Крім того, вона регулює не тільки рівень інформації, необхідний для відтворення / реконструкції етносу, а й ступінь іноетнічних запозичень [13].

Головними реліктами української національної культури є пісні, пов'язані з віхами землеробського календаря: *колядки, щедрівки, весняні замовляння і хороводи, купальські обрядодії*.

Культ землі та землеробства став мотивом формування української народної культури, що архетипізовано в уявленнях українців про світобудову. Сила українців спрямовувалася на вирощування зерна. Хліборобська традиція на Україні надзвичайно давня. Зерно тут почали вирощувати ще з часів неоліту – VI–IV тис. до н.е. У 1848 р., перебуваючи в Україні, французький письменник Оноре де Бальзак у листі до пані Шерковичевої писав, що він закріпив 77 способів приготування хліба [10, с. 217]. Українське селянство вміло ростити хліб і випікати смачні паляниці, мало для цього

родючі землі. За даними О. Бойка, в Україні забезпеченість ріллею у розрахунку на одного жителя становить 0,75 га, тоді як у Великобританії – 0,12 га, у середньому в Європі – 0,26 га, у світі – 0,29 га [1].

Намагаючись знайти відповідь на питання про важливість хліба в українській культурі, можемо звернутися до вислову Т. Вороніної, яка підтримує думку, що слово *жито* спочатку означало “їжа”, а вже пізніше почало вживатися у значенні “зерно”, “хліб” [3, с. 51]. Але М. Сумцов виводить етимологію слова *жито* з *жити* [12, с. 169]. Значення хліба в житті українця, безперечно, стереотипізовано у міфах і фольклорі. Наприклад, якщо звернутися до створення перших людей, то, за однією із легенд, “чоловіка Бог створив із землі, а жінку з тіста [...]” [2, с. 92], в іншому варіанті зазначається “Бог створив Адама з пшеничного тіста [...]” [2, с. 93]. Тісто розуміється як священна річ, першооснова, яка є втіленням Божої допомоги, піклування про людей. Таке потрактування пов’язане, в першу чергу, з посиленням культу Неба і Землі як найвищого подружжя та Землі як матері-годувальниці після появи землеробства. Таким чином, пошанування хліба закріпилась у народних звичаях і стереотипізувалося у різних етнокультурних фразеоформулах.

Хліб українці і досі називають “святим”, “божим даром”, “батьком”, “годувальником”, “головою”, “розпорядником”: *Хліб на столі – Бог у хаті, Хліб житній – батько рідний, Хліб – батько, вода – мати, Нема хліба без роботи, а роботи без хліба, Грушка – минушка, а хліб – кожен день, Що не їж, а хліба хочеться.*

Для українців хліб не лише матеріальна річ, це – святиня, предмет обожнювання, жертвна страва або й саме божество, чи втілення божественної сили. Його цілують, ним присягають, скріплюють договір, з ним пов’язують добробут і саме життя, адже слова “жити” і “жито” в українській мові мають один корінь [13, с. 280].

В англійській мові найбільш часто представлені ті ознаки хліба, які важливі для життєдіяльності людини: хліб – це джерело втамування голоду, символ багатства, символ росту і розвитку, символ віри і справедливості, тобто, в англосаксонській культурі хліб також символізує практично будь-яку цінність як духовну, так і матеріальну [3].

Як один з ключових концептів англосаксонської культури, хліб був мірилом національних цінностей раннього середньовіччя. Починаючи з періоду заселення Британських островів кельтськими племенами, сільське господарство було переважно аграрним, у зв’язку з чим основою раціону стали злакові культури. Саме вони розумілися британцями як основа життя, найважливіші умови виживання і благополуччя [18]. У принципі, як і в українців.

Етимологічний аналіз, що дозволяє відтворити найдавніші уявлення носіїв мови про місце хліба в ціннісній картині світу, показує, що слово *bread* запозичене з готського *broe*, що означає процес бродіння. Слово *hlāf*, що увійшло до давньоанглійської мови через готське *hlaifs* (прагерманське **hlaiba*), означало бездріжджовий, прісний хліб, що протиставлявся прагерманському **brauda* (через те, що в більшості германських племен хліб асоціювався з процесом бродіння). Таким чином, у номінації хліба наявні два опозиційні мотиви (прісний хліб і хліб, випечений у результаті процесу бродіння тіста) [19].

Семантика лексеми *half* взагалі була дуже широкою: вона позначала не тільки хліб, але й їжу взагалі [11, с. 207], як і українське *жито*.

Ще одним лінгвокультурним компонентом стереотипних фразеоформул, що відображає збереження національних традицій українців, є концепт РУШНИК. У Словнику української мови це слово витлумачується як предмет побуту. Але

обрядовий рушник набуває значення етносимволу у зв'язку з його використанням в обрядодіях [6].

Рушники-обереги виконували безліч функцій у весільних обрядах, під час сватання (*готувати рушники, отримати рушники, слати за рушниками, рушники брати, прийти за рушниками, подавати рушники, повернутися з рушниками, сватальний рушник*). Рушником завішували вікно у хаті на знак того, що в домі є покійник. При цьому на вікно ставили склянку з водою, а в кутку вішали рушник на знак того, що покійник прийде напитися і матиме чим утертися. Рушником зав'язували ворота після виносу покійника з подвір'я, щоб смерть не повернулася назад. Отже, у народному світогляді українців рушник – це символ очищення перед далекою дорогою, зокрема перед дорогою в потойбічний світ. І нині могильний хрест перев'язують рушником, що є символом нескінченності дороги в засвіти [13]. Рушник – це символ рідної землі, родинної злагоди, здоров'я, отже, є оберегом для кожної людини, бо символізує її долю, життєвий шлях: *Хата без рушників, що родина без дітей*. Ця символіка закріплена в старовинному обряді зустрічання з хлібом-сіллю на вишитому рушнику. Рушник супроводжує людину протягом всього життєвого шляху – від народження до смерті [3].

Дослідники (М. Л. Вострих, Г. Павловська, С. Є. Чернобай, І. Ф. Янушкевич), які глибоко досліджували англійський національний характер, говорять про те, що бажано уникати його романтизації. Є в англійців багато позитивного і, на жаль, є немало негативного. Те саме відзначають і дослідники (Г. Булашев, Д. Одинченко, О. О. Петров, А. Пономарьов) українського національного менталітету.

Найчастіше приписувана англійцям негативна риса характеру – почуття національної переваги над іншими народами. Г. Павловська припускає, що вони це стереотипізували тому, що навіть нульовий меридіан проходить саме по їхній території [7, с. 83].

Англійський консерватизм, як і їхній егоцентризм, про який говорять всі дослідники, впливають з вище згаданої стереотипної оцінки себе і прихильності лише власним традиціям. Дійсно, прагнення зберегти у первісному вигляді особливості побуту й поведінки, ритуали та звичаї деколи доведені до абсурду, а їхні автостереотипи про унікальність культури, яка відрізняє цю націю від більшості інших народів, останнім часом піддаються різкій критиці, хоча й роблять цю країну туристично привабливою для всього світу [7, с. 84]. Їхній консерватизм мотивував у них недовіру до всього іноземного. Уявлення англійців про себе як про аристократичну націю мотивувало стереотипізацію в їхній свідомості національної переваги над *lesser breeds* і сформувало почуття приналежності до аристократії. Англія обійшлася навіть без розробки певної ідеології для маніпуляції в їхній свідомості почуття переваги [20, р. 17].

Свобода – вроджене право англійця, – часто виголошував у лондонському Гайд-парку в 1878 р. Елліс Бартлетт [15, р. 297]. Ця ідея лежить в основі британського національного гімну, написаного ще 1740 р.: *“Rule Britannia, rule the waves, Britons never shall be slaves”*. – Прав, Британія, пануй над морями, бритти ніколи не будуть рабами.

Своїм гімном англійці заявляли, що саме вони ніколи не будуть рабами, що саме Британія має намір правити світовим океаном, і, отже, статус вільної людини повинен стати винятково англійською перевагою. Р. Кіплінг з гордістю стверджував, що на заморських територіях, підвладних військово-морським силам Британії, тільки дурень насмілиться піддавати сумніву наше “право на владу” [20, р. 13].

Так, Бенджамін Кідд, наприклад, стверджував, що саме згуртованість англосаксів сприяла їх успішному виживанню і процвітанню [16, р. 198].

Почуття національної переваги, що формувалися не одне століття, стало найголовнішим культурно-символічним мотивом в утворенні таких стереотипних фразеоформул, як *Better to reign in hell than serve in heaven; Custom is the second nature* (запозичений мотив із латинського крилатого вислову); *Don't change horses in the middle of the stream; An old dog will learn no new tricks; An old dog barks not in vain*.

В етикетно-стереотипній поведінці англійців простежуються тенденції до законсервованості норм мовленнєвого етикету і вживанні тих пріоритетних висловів, що демонструють самотність й унікальність англійської нації.

Порівняймо українців у цьому плані та їхні автостереотипи. Перебування частини українських земель у складі Російської, Австро-Угорської імперії, Речі Посполитої, Румунії, Чехословаччини досить помітно вплинули на культуру, традиції, побут українців. Саме цей чинник, на думку Анатолія Пономарьова, є основним поясненням такої негативної риси українського менталітету, як нерівноцінне почуття національної єдності на всій території сучасної України [8]. Цілеспрямований, багатовіковий тиск на українську еліту, її скероване знищення в періоди розбрату, бездержавності та за часів Радянської влади сприяли формуванню в активного прошарку українців потреби щодо захисту національних цінностей від зовнішніх впливів [8].

Саме зовнішньокультурний тиск і мультиплікаційність глобальних процесів змушують культурну традицію бути активнішою. Актуальність єдинокультурної національної ідентичності, регіональна локальність постають як самозахист проти глобалізаційної уніфікації. І збереження самотньої національної культурної унікальності зумовлює розробку механізмів протидії процесам глобалізаційної уніфікації, що лежать, перш за все, у духовній або світоглядній сфері суспільства [5].

Сутність етносу проявляється в його культурі. Трансформація етносу, зокрема набуття ним національних ознак, пов'язана зі зміною етнічної культури, у структурі якої з'являються національно-державні цінності. Під етнічною культурою прийнято розуміти успадкований комплекс соціальної практики та системи вірувань, традицій і звичаїв, що визначають спосіб життя етносу [8].

Англійці – народ у край стриманий і, найчастіше, скупий на емоції. Стриманість, контроль над своїми почуттями, часто сприймається за просту холоднокривність цього гордого народу. У тих випадках, коли представник *сентиментального душевного слов'янського народу* щедрий на сльози від захоплення або розчулення, то англієць, як правило, скаже *lovely* (мило), і це буде максимум прояву його почуттів [7, с. 86].

У своїх дослідженнях К. Фокс визначила загальні принципи англійської поведінки. Ядром англійської самотності вона назвала “соціальну незручність” [17]. Лицемірство і мовчазне заперечення як особливі риси етикетної поведінки англійців присутні у всіх формах ввічливості, навіть і у тих випадках, коли приховують справжні почуття і думки, щоб не образити або не поставити когось у незручне становище. І в цьому також криються основи їхнього консерватизму.

Ще З. Фрейд говорив про “культурне лицемірство” – особливий стан, який підтримується суспільством через притаманне йому почуття невпевненості й потреби захистити свою очевидну лабільність заборонами критики та обговорення. Людина змушена психологічно жити поза своїми можливостями, бо невдоволена своїми схильностями, змушена дотримуватися вимог культури як постійний тиск на свою свободу у виборі оцінки того чи іншого явища [14, с. 89].

Підсумовуючи, зазначимо, що в основі формування такого етнокультурного стереотипно-портретного профілю англійців, як консерватизм лежить одна з рис їхнього національного характеру – почуття національної переваги над іншими народами. Проте, цей етнос у процесі своєї еволюції зберіг чимало й інших національно-культурних традицій, які заперечують багато фактів з приписуваного англійцям консерватизму, про що свідчить проаналізований фразеологічний матеріал. Тимчасом українці, виборюючи століттями власну свободу і національну ідентичність, а не перевагу бути кращими за інші народи, сформували відповідні автостереотипи, виражені у фразеологічних формулах.

Л і т е р а т у р а :

1. *Бойко О. Д.* Історія України : навчальний посібник / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2006. – 686 с.
2. *Булашев Г.* Український народ у своїх релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування / Г. Булашев. – К. : Довіра, 1992. – 414 с.
3. *Воронина Т. А.* Традиции хлебопечения у ранних народов мира / Т. А. Воронина // Хлеб в народной культуре. – М. : Наука, 2004. – 412 с.
4. *Гнатенко П. И.* Национальный характер: мифы и реальность / Петр Иванович Гнатенко. – К., 1984. – 152 с.
5. *Настояща К.* Українська культурна традиція в ситуації постмодерного соціуму: актуалізація потенціалу самозбереження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://academy-journals.in.ua/index.php/topicalissues/article/view/187>.
6. *Одинченко Д.* Етнокультурна інтерпретація концепту “рушник” в українській фразеології / Д. Одинченко // Лексикографічний бюлетень. – 2010. – № 9. – С. 145–153.
7. *Павловская А. В.* Англия и англичане / А. В. Павловская. – М. : Изд-во МГУ, 2005. – 320 с.
8. *Пономарьов А. П.* Українська етнографія: курс лекцій / А. П. Пономарьов. – К. : Либідь, 1994. – 318 с.
9. *Саркисянц М.* Английские корни немецкого фашизма [Электронный ресурс] / М. Саркисянц. – Режим доступа : http://scepsis.net/library/id_2069.html.
10. *Січинський В.* Чужинці: про Україну / В. Січинський. – К. : Довіра, 1992. – 256 с.
11. *Степанов Ю. С.* Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю. С. Степанов. – М. : Языки русской культуры, 1997. – 992 с.
12. *Сумцов Н. Ф.* Хлеб в обрядах и песнях / Н. Ф. Сумцов // Символика славянских обрядов: избранные труды. – М. : “Восточная литература” РАН, 1996. – 296 с.
13. *Телеуця В. В.* Основні чинники збереження фольклорної традиції в умовах сучасного міста (на прикладі фольклору Подунав'я) / В. В. Телеуця // Актульні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб. наук. статей. – 2010. – Вип. XXII. – С. 279–288.
14. *Фрейд З.* Вступ до психоаналізу / Зігмунд Фрейд. – К. : Основи, 1998. – 709 с.
15. *Colls R.* Englishness: Politics and Culture, 1880–1920 / R. Colls, Ph. Dodd. – London : Routledge, 1987. – 384 p.
16. *Faber M.* Young Britain / M. Faber. – London : Faber and Faber, 1987. – 278 p.
17. *Fox K.* Watching the English. The Hidden Rules of English Behaviour / Kate Fox. – London : Hodder and Soughton Ltd., 2004. – 420 p.
18. *Hagen A.* A Handbook of Anglo-Saxon food and drink: Processing and Consumption / A. Hagen. – Norfolk : Anglo-Saxon Books, 1992. – 376 p.
19. *Harper D.* Online Etymology Dictionary [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.etymonline.com>.
20. *Huttenback A. R.* Racism and Empire: white settlers and coloured immigrants in the British self-governing colonies, 1830–1910 / Robert A. Huttenback. – Cornwall University Press, 1976. – 359 p.
21. *Mikes G.* How to Be an Alien. A Handbook for Beginners and More Advanced Pupils [Electronic Resource] / George Mikes. – London; N.Y. : Wingate, 1946/1973. – Mode of Access : <http://f2.org/humour/howalien.html>

R e f e r e n c e s :

1. *Boyko O. D.* Istorya Ukrayiny [History of Ukraine]: navchal'nyy posibnyk / O. D. Boyko. – K. : Akademvydav, 2006. – 686 s.

2. *Bulashev H.* Ukrayins'ky narod u svoiykh relihiynykh pohlyadakh ta viruvannyakh. Kosmohonichni ukrayins'ki narodni pohlyady ta viruvannya [The Ukrainian people in their religious views and beliefs. Cosmogonic Ukrainian Folk beliefs and beliefs] / H. Bulashev. – K. : Dovira, 1992. – 414 s.
3. *Voronina T. A.* Traditsii khlebopecheniya u rannikh narodov mira [Traditions of bakery in the early nations of the world] / T. A. Voronina // *Khleb v narodnoy kul'ture*. – M. : Nauka, 2004. – 412 s.
4. *Gnatenko P. I.* Natsional'nyy kharakter: mify i real'nost' [National character: myths and reality] / Petr Ivanovich Gnatenko. – K., 1984. – 152 s.
5. *Nastoyashcha K.* Ukrayins'ka kul'turna tradytsiya v sytuatsiyi postmodernoho sotsiumu: aktualizatsiya potentsialu samozberezhennya [The Ukrainian cultural tradition in the postmodern social situation: actualization of self-preservation potential] [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://academy-journals.in.ua/index.php/topicalissues/article/view/187>.
6. *Odynchenko D.* Etnokul'turna interpretatsiya kontseptu "rushnyk" v ukrayins'kiy frazeolohiyi [Ethno-cultural interpretation of the concept "towel" in Ukrainian phraseology] / D. Odynchenko // *Leksykohrafichnyy byuletyn'*. – 2010. – № 9. – S. 145–153.
7. *Pavlovskaya A. V.* Angliya i anglichane [England and the English] / A. V. Pavlovskaya. – M. : Izd-vo MGU, 2005. – 320 s.
8. *Ponomar'ov A. P.* Ukrayins'ka etnografiya [Ukrainian ethnography]: kurs lektsiy / A. P. Ponomar'ov. – K. : Lybid', 1994. – 318 s.
9. *Sarkisyants M.* Angliyskiye korni nemetskogo fashizma [English roots of German fascism] [Elektronnyy resurs] / M. Sarkisyants. – Rezhim dostupa : http://scepis.net/library/id_2069.html.
10. *Sichyns'ky V.* Chuzhyntsi: pro Ukrayinu [Chutzynsi: About Ukraine] / V. Sichyns'ky. – K. : Dovira, 1992. – 256 s.
11. *Stepanov YU. S.* Konstanty: Slovar' russkoy kul'tury. Opyt issledovaniya [Constants: Dictionary of Russian culture. Experience of research] / YU. S. Stepanov. – M. : YAzyki russkoy kul'tury, 1997. – 992 s.
12. *Sumtsov N. F.* Khleb v obryadakh i pesnyakh [Bread in rites and songs] / N. F. Sumtsov // *Simvolika slavyanskikh obryadov: izbrannyye trudy*. – M. : "Vostochnaya literatura" RAN, 1996. – 296 s.
13. *Teleutsya V. V.* Osnovni chynnyky zberezhennya fol'klornoy tradytsiyi v umovakh suchasnoho mista (na prykladi fol'kloru Poduniv'ya) [Main factors of preservation of folklore tradition in the conditions of a modern city (for example folk of the Poduniav)] / V. V. Teleutsya // *Aktul'ni problemy slov'yans'koyi filolohiyi. Seriya: Lihvistyka i literaturoznavstvo: mizhvuz. zb. nauk. statey*. – 2010. – Vyp. KHKHII. – S. 279–288.
14. *Freyd Z.* Vstup do psykhoanalizu [Introduction to Psychoanalysis] / Zihmund Freyd. – K. : Osnovy, 1998. – 709 s.
15. *Colls R.* Englishness: Politics and Culture, 1880–1920 / R. Colls, Ph. Dodd. – London : Routledge, 1987. – 384 p.
16. *Faber M.* Young Britain / M. Faber. – London: Faber and Faber, 1987. – 278 p.
17. *Fox K.* Watching the English. The Hidden Rules of English Behaviour / Kate Fox. – London : Hodder and Soughton Ltd., 2004. – 420 p.
18. *Hagen A.* A Handbook of Anglo-Saxon food and drink: Processing and Consumption / A. Hagen. – Norfolk : Anglo-Saxon Books, 1992. – 376 p.
19. *Harper D.* Online Etymology Dictionary [Electronic Resource]. – Mode of Access : <http://www.etymonline.com>.
20. *Huttenback A. R.* Racism and Empire: white settlers and coloured immigrants in the British self-governing colonies, 1830–1910 / Robert A. Huttenback. – Cornwell University Press, 1976. – 359 p.
21. *Mikes G.* How to Be an Alien. A Handbook for Beginners and More Advanced Pupils [Electronic Resource] / George Mikes. – London; N.Y. : Wingate, 1946/1973. – Mode of Access : <http://f2.org/humour/howalien.html>

Шутова М. А. Этнокультурные стереотипные профили портретного консерватизма англичан и сохранения национальной самобытности украинцев.

Статья посвящена критическому анализу проблем вторичной номинации посредством фразеологического фонда английского и украинского языков, которые составляют неотъемлемую часть национальной картины мира англичан и украинцев. В статье уточняется понятие "национальный характер", прослеживается влияние национального характера на формирование автостереотипов этносов; реконструируются культурно-исторические источники, являющиеся архетипной основой этнокультурных стереотипных представлений англичан и украинцев о самих себе и, прежде всего, о своем национальном характере, а также мотивационной основой их языковой экспликации. Раскрываются экстралингвистические факторы, среди которых основными являются историко-культурные условия формирования и становления английского и украинского этносов.

Результаты исследования расширяют спектр знаний об автостереотипных представлениях англичан и украинцев о национальном характере, а также демонстрируют степень разработки проблемы национальных ценностей английского и украинского сообществ.

Ключевые слова: национальный характер, автостереотип, этнокультурный стереотип, реконструкция, архетип, стереотипные портретные профили.

Shutova M. O. Ethnocultural Stereotyped Profiles of Portrait Conservatism of the English and Preservation of National Identity of Ukrainians.

The article deals with the critical analysis of the problems of the secondary nomination through the phraseological fund of the English and Ukrainian languages, which form an integral part of the national picture of the world of the English and Ukrainians. The article clarifies the concept of "national character", traces the influence of national character on the formation of autostereotypes of ethnic groups. The cultural and historical sources that are the archetypal fundamentals of the ethnocultural stereotypes of the English and Ukrainians about themselves and, above all, their national character, as well as the motivational basis of their linguistic explication have been reconstructed. The extralinguistic factors have been disclosed, among which the main are the historical and cultural conditions for the formation of the English and Ukrainian ethnic groups. The results of the research broaden the spectrum of knowledge about the autostereotype representations of the English and Ukrainians about the national character, and also demonstrate the degree of development of the problem of national values of the English and Ukrainian communities.

Keywords: national character, autostereotype, ethnocultural stereotype, reconstruction, archetype, stereotyped profiles portrait.

УДК 81'373.231:2-1:[811.111+811.112.2+811.161.2

Черхавя О. О.

Київський національний лінгвістичний університет

**РЕКОНСТРУКЦІЯ АРХЕТИПНОЇ
І СТЕРЕОТИПНОЇ СУБМОДЕЛЕЙ ТЕОЛІНГВІСТИЧНОЇ МАТРИЦІ
РЕЛІГІЙНО-ПОПУЛЯРНОГО ДИСКУРСУ
(на матеріалі англійської, німецької та української мов)**

У статті представлено теолінгвістичну матрицю РПД, архетипне ядро якої становлять реконструйовані в етимологічних джерелах англійської, німецької та української мов імена-архетипи (включаючи їхні синоніми) гіперконцепту ЗХВ та його метафоричних концептів (ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ, НАСЛІДУВАННЯ ВЧЕННЯ ХРИСТА, ФОРМУВАННЯ НЕБАЙДУЖОСТІ, КАЯТТЯ, ОЧИЩЕННЯ, ПРОХАННЯ (ПРО ДОПОМОГУ), ФОРМУВАННЯ СИЛИ, ПОДЯКА), які згодом стали базисними стереотипними елементами релігійного мислення носіїв англійської, німецької та української мов, відображеного в релігійно-інформативних і релігійно-агітаційних текстах. У свою чергу, РПД є синтезом архетипної і стереотипної субмоделей його теолінгвістичної спектральної матриці, у процесі реконструкції якої виявлено її організацію за принципом ядро-периферія, зокрема поняттєве архетипне ядро (продукт релігійного колективного позасвідомого) та інваріантно (тексти релігійно-інформативного й релігійно-агітаційного характеру)-варіантно (різновиди цих текстів) стереотипну периферію – змінні параметри, що неоднаково відображені в релігійно-біблійній ідіоетнічній свідомості представників англо-, німецько- та україномовної культур.

Ключові слова: релігійно-популярний дискурс, реконструкція, теолінгвістична матриця, метафоричний концепт, гіперконцепт, інформативні й агітаційні тексти.

Теолінгвістика (грец. θεός – Бог і лат. lingua – мова) як нова синтетична теолого-лінгвістична дисципліна (В. І. Алексєєв, О. К. Гадомський, Н. О. Кравченко,